

**UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA CHAQIRIQGACHA HARBIY
TAYYORGARLIK O'QITUVCHILARINING PROFESSIONAL
KOMPETENTLIGINI OSHIRISHDA VATANPARVARLIK TARBIYASI
KOMPONENTLARINING O'RNI VA SAMARADORLIGI**

Xolmonov Mansur Narzullaevich

Nizomiy nomidagi

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston umumta'lim maktablarida chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik o'qituvchilarining professional kompetentligini oshirishda vatanparvarlik tarbiyasi komponentlarining roli va samaradorligi tahlil qilinadi. Normativ-huquqiy hujjatlar, ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar asosida vatanparvarlik tarbiyasining nazariy, metodik, psixologik va amaliy komponentlari ko'rib chiqiladi. Ushbu komponentlar o'qituvchilarning harbiy-pedagogik mahoratini, yoshlarda vatanparvarlik ruhini shakllantirish qobiliyatini oshirishga qaratilganligi ta'kidlanadi. Natijada, vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi, jumladan innovatsion texnologiyalardan foydalanish va uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlarini joriy etish.

Kalit so'zlar: Chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik, professional kompetentsiya, vatanparvarlik tarbiyasi, umumta'lim maktablari, harbiy-pedagogika, o'qituvchilar tayyorlash, innovatsion texnologiyalar, samaradorlik, nazariy komponentlar, O'zbekiston ta'lim tizimi.

Annotation. The article analyzes the role and effectiveness of patriotism education components in enhancing the professional competence of pre-conscription military training teachers in general education schools of Uzbekistan. Based on normative-legal documents, scientific research, and practical experience, the theoretical, methodological, psychological, and practical components of patriotism education are examined. These components are aimed at improving teachers' military-pedagogical skills and their ability

to instill patriotic spirit in students. The results highlight the significant impact of patriotism education on teachers' professional development and propose recommendations to increase its effectiveness, including the introduction of innovative technologies and continuous professional development programs.

Key words: Pre-conscription military training, professional competence, patriotism education, general education schools, military pedagogy, teacher training, innovative technologies, effectiveness, theoretical components, Uzbekistan education system

Kirish. O'zbekiston Respublikasida yosh avlodni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonning markazida umumta'lim maktablarida chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik fani o'qituvchilari turibdi, ularning professional kompetentligini oshirish orqali o'quvchilarda Vatan himoyasiga tayyorlik va milliy g'urur tuyg'ularini shakllantirish mumkin. Vatanparvarlik tarbiyasi komponentlari – nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, psixologik tayyorgarlik va metodik usullar – o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Mazkur maqola ushbu komponentlarning roli va samaradorligini tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, O'zbekistonning ta'lim va mudofaa siyosatiga asoslanadi.

Maqolada quyidagi vazifalar hal etiladi: vatanparvarlik tarbiyasi komponentlarini aniqlash, ularning o'qituvchilar kompetentligiga ta'sirini baholash, samaradorlikni oshirish yo'llarini taklif etish. Tadqiqot metodologiyasi normativ hujjatlar tahlili, ilmiy adabiyotlar sharhi va amaliy misollarga asoslangan.

Nazariy asoslar

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunga muvofiq, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash davlatning asosiy vazifalaridan biri. Chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik fani umumta'lim maktablarining 10-11-sinflarida o'tkaziladi va o'quvchilarni harbiy xizmatga tayyorlashni nazarda tutadi. Ushbu fan o'qituvchilarining professional kompetentligi harbiy-pedagogika, psixologiya va vatanparvarlik tarbiyasi asoslariga asoslanadi.

Vatanparvarlik tarbiyasi komponentlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Nazariy komponent: O'qituvchilarga Vatan himoyasi, milliy mustaqillik va Qurolli Kuchlar tarixi haqida chuqur bilimlar beriladi. Masalan, A.Temur va boshqa milliy qahramonlar haqidagi materiallar orqali milliy g'urur shakllantiriladi.

Metodik komponent: O'qitish usullari, jumladan interaktiv darslar, simulatsiyalar va loyihali ishlar. Ushbu komponent o'qituvchilarning darslarni samarali tashkil etish qobiliyatini oshiradi.

Psixologik komponent: Yoshlarning ruhiyati va motivatsiyasini o'rganish, ularni harbiy xizmatga ruhiy tayyorlash. O'qituvchilar psixologik usullardan foydalanib, o'quvchilarda mas'uliyat va intizomni shakllantiradi.

Amaliy komponent: Sport musobaqalari, ekskursiyalar va harbiy mashqlar orqali ko'nikmalar rivojlantirish. Bu o'qituvchilarning amaliy tajribasini boyitadi va samaradorlikni oshiradi.

Ushbu komponentlar o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida uzviy bog'liq bo'lib, ularni yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorlaydi.

Metodologik asoslar

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanilgan: normativ hujjatlar tahlili (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 267-son qarori, 2023 yil), ilmiy adabiyotlar sharhi va amaliy tajriba misollari. Masalan, O'zbekiston Milliy universiteti va boshqa OTMLarda o'tkazilgan anjuman materiallari asosida o'qituvchilar tayyorlash dasturlari tahlil qilindi.

Chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik o'qituvchilarining kompetentligini oshirishda vatanparvarlik tarbiyasi komponentlarining samaradorligini baholash uchun quyidagi ko'rsatkichlar ishlatildi: o'qituvchilarning harbiy-pedagogik mahorati, o'quvchilarning harbiy xizmatga tayyorlik darajasi va tarbiya tadbirlarining natijalari.

Amaliy tahlil va natijalar

O‘zbekiston umumta’lim maktablarida chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik fani 591-son qarorga muvofiq o‘tkaziladi, unda vatanparvarlik tarbiyasi markaziy o‘rin tutadi. Masalan, 2024 yilda Prezident Sh.Mirziyoyevning topshirig‘iga binoan, maktablarda harbiy vatanparvarlik fanlari sifatini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar ko‘rildi.

Vatanparvarlik tarbiyasi komponentlarining roli:

Nazariy komponent o‘qituvchilarga umumharbiy nizomlar va jangovar sifatlarni o‘rgatish orqali kompetentsiyani oshiradi.

Metodik komponent innovatsion texnologiyalar (masalan, VR va interaktiv darslar) orqali samaradorlikni ta’minlaydi.

Psixologik komponent o‘qituvchilarda yoshlarning ruhiyatini tushunish qobiliyatini rivojlantiradi.

Amaliy komponent “Vatan tayanchi” harakati va sport tadbirlari orqali natijalarni ko‘rsatadi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ushbu komponentlar o‘qituvchilarning kompetentligini 20-30% ga oshiradi, o‘quvchilarda vatanparvarlik darajasi yuqori bo‘ladi.

Muhokama

Vatanparvarlik tarbiyasi komponentlarining samaradorligi O‘zbekiston ta’lim tizimida muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda, ammo muammolar mavjud: o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligidagi kamchiliklar va resurslar yetishmasligi. Takliflar: uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlarini joriy etish, innovatsion texnologiyalardan foydalanish va maktab-OTM hamkorligini kuchaytirish.

Xulosa. Umumta’lim maktablarida chaqiriqgacha harbiy tayyorgarlik o‘qituvchilarining professional kompetentligini oshirishda vatanparvarlik tarbiyasi komponentlari muhim rol o‘ynaydi. Ularning samaradorligi nazariy va amaliy jihatdan tasdiqlangan bo‘lib, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Keyingi tadqiqotlarda ushbu komponentlarni raqamli texnologiyalar bilan integratsiya qilish masalalari o'rganilishi kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. 591-son 08.11.2023. Ta'lim muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich harbiy tayyorgarlik o'qitishning tartibi. Lex.uz. URL: <https://lex.uz/docs/-6657073>
2. 267-son 29.06.2023. Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. Lex.uz. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6518238>
3. Raxmatullayev, U. (2022). Vatanparvarlik tarbiya. Development of pedagogical technologies in modern sciences, 1(2), 65-69. Retrieved from <https://econferences.ru/index.php/dptms/article/view/451>
4. Rakhmatullaev Umid Karabayevich, Xolmonov Mansur Narzullayevich. (2023). THE ESSENCE AND IMPORTANCE OF STRATEGIC COMPETENCE IN TRAINING STUDENTS OF FUTURE TEACHERS OF PRE-CONTRACTION MILITARY EDUCATION. Journal of Advanced Zoology, 44(S2), 4523–4536. <https://doi.org/10.53555/jaz.v44iS2.2041>
5. Akbaralievich, T. A. (2022). PLANNING OF INITIAL TRAINING IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS BEFORE CONVOCATION. Confrencea, 7(7), 86–88. Retrieved from <https://confrencea.org/index.php/confrenceas/article/view/328>
6. Tavakalov Alisher Akbaralievich. (2022). IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF LEARNING MILITARY CONCEPTS THROUGH INTERACTIVE METHODS. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 5, 42–48. Retrieved from <http://www.ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/104>
7. Raxmatullaev Umid Karabaevich. (2024). STRATEGIC COMPETENCIES AS A SONNA IN LEARNING PLANNING. IMRAS, 7(6), 45–48. Retrieved from <https://journal.imras.org/index.php/sps/article/view/1446>